

Nisâ Sûresi'nin 34. Âyeti Üzerinden Üretilen Kadına Şiddet Algısı

The Perception of Violence Against Women Made Through the Thirty-Fourth Verse of Sûrah an-Nisâ

Mustafa Harun KIYLIK

Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı
Assoc. Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Theology, Department of
Islamic Law

e-posta: harunkiylk@gmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-8238-0144>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 16 Eylül / September 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 18 Kasım / November 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 25 Aralık / December 2024

Atıf / Citation: Kıyık, Mustafa Harun. "Nisâ Sûresi'nin 34. Âyeti Üzerinden Üretilen Kadına Şiddet Algısı". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24 (Aralık 2024), 1-22. <https://doi.org/10.34085/buifd.1551070>.

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. **Plagiarism:** This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected. web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buifd>

Özet

Aynı özden yaratılmış olmakla birlikte erkek ve kadın, muhtelif özellik ve lütuflar bahşedilmiş iki farklı nev/türdür. Hâl böyleyken Cenâb-ı Hak iman ve genel olarak ibadetlerde bu iki ayrı türü eşit kılmış ve üstünlüğün takvada olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda Yüce Allah, sosyal bir varlık olmaları hasebiyle insanların uymaları durumunda dünya ve ahiret saadetini elde edecekleri bazı kurallar tayin etmiş ve bu kuralların ihlal veya ihmali durumunda tatbik edilmek üzere bu kurallara bazı cezai müeyyideler bağlamıştır. Doğru veya hatalı kararlar almaları bir tarafa bırakılırsa tarih boyunca beşerî hukuk sistemlerinin de genel olarak bu ve benzeri saiklerle hukuk kuralları koydukları söylenebilir. Zira toplumsal düzenin sağlanması için bu bir zorunluktur. Çünkü toplum, ancak birtakım kurallarla idamesini sağlayabilmekte ve bu doğrultuda kaostan uzaklaşabilmektedir. İslâm hukukuna göre söz konusu kurallara bağlanan cezai müeyyidelerin büyük kısmı yasal organlar kanalıyla icra edilirken aile içi bazı problemlerin çözümünde anne-babaya ve dahi, kocaya te'dib hakkı tanınmıştır. Bu hususlardan biri olarak durumunu düzeltmeyen nâşize kadının te'dibi hakkında Nisâ Sûresi'nin 34. âyetinde kocanın belirli şartlar çerçevesinde uygulayabileceği özel bir prosedür dahi tayin edilmiştir. Ne var ki günümüzde bazı araçlar marifetiyle gerçekler çarpıtılarak bu âyet üzerinden kadına yönelik suni bir şiddet algısı üretilmiş ve ne hazindir ki pek çok Müslümanın da zihni bulandırılmıştır. Öyle ki bu görüşlerden etkilenen kimi Müslüman ilim adamları, söz konusu âyetteki bazı kelimelere zorlama anlamlar yükleyerek âyetin mefhumunu mecrasından çıkarmışlardır. İşte bu çalışmada vakianın olduğu gibi nazara sunulmasına gayret edilmiş ve söz konusu algı, muhtelif açılardan çürütülmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Nisâ Sûresi, Kadın, Şiddet, Algı.

Abstract

Although created from the same essence, man and woman are two different genders endowed with various features and blessings. This being the case, God Almighty has made these two different types equal in faith and worship in general and emphasized that the superiority is in piety. At the same time, Almighty Allah has determined some rules that people will achieve happiness in this world and the hereafter, since they are social beings, and has imposed some penal sanctions on these rules in case of violation or neglect of these rules. Leaving aside whether they made right or wrong decisions, it can be said that human legal systems throughout history have generally made law rules with these and similar motives. It is imperative that social order be maintained in some way. Because society can only maintain itself with certain rules and can move away from chaos in this direction. According to Islamic law, while most of the penal sanctions attached to the rules in question are implemented by legal bodies, the right to reprimand is given to the parents and even the husband in solving some problems within the family. As one of these issues, in the thirty-fourth verse of Sûrah an-Nisâ, there is even a special procedure that the husband can apply under certain conditions, regarding the discipline of the disobedient woman who does not improve her condition. However, today, by using certain tools, the facts have been distorted and an artificial perception of violence against women has been created through this verse, and sadly, the minds of many Muslims have been confused. So much so that some Muslim scholars, influenced by these views, distorted the meaning of the verse by giving meaningless meanings to some words in the verse. In this study, an effort has been made to present the facts as they are and to refute the perception in question from different perspectives.

Keywords: Islamic Law, Sûrah an-Nisâ, Woman, Violence, Perception.

Giriş

Günümüz dünyasında üzerinde en çok konuşulan konu başlıklarından biri de kadınlar ve toplum ilişkisidir. Modernleşme ile beraber sosyal alanda tezahür eden gelişmeler, kadınların durumlarını da etkilemiştir. Neticede kadının konumu, önceki ve sonraki hâlleri modern dünyada çokça konuşulmuştur.¹ Kadının aynı zamanda modern çağda İslâm'ın yumuşak karnı olarak algılanan bir imge olduğunu da ifade etmek gerekir.² Gerek Batı'da gerekse de ülkemizde son dönemlerde İslâm aleyhinde yazıp konuşanlar saldırı konusu olarak genelde kadın konusunu seçmektedirler.³ Zaten Batı'nın İslâm'ı kötü bir şekilde lanse etmesi yeni değildir. Batı'nın tarihî kaynaklarına bakıldığında da hiçbir dinin sistematik olarak İslâm kadar kötülenmediği, aşağılanmadığı görülür.⁴ Günümüzde bazı yazarların bilerek veya farkında olmadan bu saldırıya destek oldukları anlaşılmaktadır. İslâm çağdaşçılığının sınırlı sayıda kalmış meselelerde Kur'an'ı yeniden yorumlama iddiasında olması da bunu destekler mahiyettedir.⁵

Kur'an-ı Kerîm'e bakıldığında insanın yaratılışının nereden ve nasıl başladığına dair bazı malumatların dikkatlere sunulması kadın-erkek farkı gözetilmeksizin tüm insanlara hitap edildiği ve insanların tek bir özden (nefis) yaratıldığı vurgulandığı görülür.⁶ İlgili âyette zikri geçen "nefs" kavramının neyi ifade ettiği yönünde muhtelif izahlar⁷ olmakla birlikte bizi ilgilendiren, insanların menşe itibarıyla tek bir asla/öze raci olduklarıdır. Hz. Âdem topraktan yaratılmış,⁸ O'nun ve Hz. Havvâ'nın sulbünden erkek ve kadınlar var edilmiştir.⁹ İman edip salih amel işlemeleri yönünden de erkek ve kadınlar aynı hitaba mazhar olmuşlardır.¹⁰

Anlaşılabileceği üzere Kur'an-ı Kerîm'de gerek yaratılış gerekse hak ve sorumluluklar açısından kadınların erkeklerle eşit konumda olduğu yönünde bir portre çizilmiştir.¹¹ Allah'ın kulu olmaları hasebiyle kadınlar, erkeklerle eşit seviyede; dinî hak ve sorumlulukları da aynı düzeydedir.¹² Ayrıca Kur'an'da üstünlüğün başka unsurlarda değil, ancak takvada aranması gerektiği vurgulanmıştır¹³ ki takva, Allah'a karşı gelmekten titizlikle (en üst derecede) sakınmayı ifade etmektedir. Bunun yolu da

¹ İhsan Tokar, "Çağdaş Yayınlarında Geleneksel Kadın Algısına Eleştirel Yaklaşım", *Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi* (Ankara: 2011), 161.

² Mustafa Öztürk, "Klasik Tefsir Kaynaklarında Kadın İmgesi", *Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi* (Ankara: DİB Yayınları), 2011, 45.

³ Bk. İlhami Güler, "Kur'an'da Kadın-Erkek Eşitsizliğinin Temelleri", *İslâmî Araştırmalar*, 10/4 (1997), 296; M. Hayri Kırbaoğlu, "Kadın Konusunda Kur'an'a Yöneltilen Başlıca Eleştiriler", *İslâmî Araştırmalar*, 10/4 (1997), 259.

⁴ Seyfi Kenan, "İslâm'ın Batı'da Algılanması Problemi: Terör-Şiddet ve Kadın", *III. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, ed. Mehmet Bulut (Ankara: DİB Yayınları, 2005), 751.

⁵ Bk. Mustafa Paçacı, "Çağdaşçı 'Kur'an'da Kadın' Yorumunun Eleştirisi", *Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar*, ed. Bilal Gökçür vd (İstanbul: Özkan Matbaacılık, 2010), 559.

⁶ en-Nisâ 4/1.

⁷ Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârîzî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâ'iki gavâmîzi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvîl fi vücûhi't-te'vîl* (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-Arabî, 1407), 1/461; Nâsirüddîn Ebû Saîd el-Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl*, thk. M. Abdurrahman el-Mer'âşî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 1418), 2/58; Ebû'l-Bekâat en-Nesefî, *Medârikü't-tenzîl*, thk. Yusuf Ali (Beyrut: Dârü'l-Kelîmî't-Tayyib, 1998), 1/326; Celâleyn Tefsiri, 97; Heyet, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006), 2/10.

⁸ Bk. Âl-i İmrân 3/59; el-Mü'minûn 23/12.

⁹ el-Fâtr 35/11; el-Hucurât 49/13.

¹⁰ en-Nisâ 4/124; Âl-i İmrân 3/195; el-Mü'min 40/40.

¹¹ Âl-i İmrân 3/195; et-Tevbe 9/71; Ayrıca bk. en-Nisâ 4/124.

¹² M. Âkif Aydın, "Kadın", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/86-87.

¹³ el-Hucurât 49/13.

yapılması emredilen hususları mümkün merteye yerine getirip sakınılması talep edilen şeylerden de uzak durmaktan geçmektedir. Yüce Allah bu kuralları, kullarının kendi istediği kıvama ulaşabilmesi, bir diğer ifadeyle dünya ve ahiret saadetini elde edebilmeleri için tayin etmiş; emredilenlerin ihmal, yasaklananların da ihlaline cezai müeyyideler bağlamıştır.

İnsanlık tarihine bakıldığında hata mı yoksa isabet mi ettiklerinden sarf-ı nazar ederek ifade etmek gerekirse pek çok toplum da sözlü veya yazılı hukuk kuralları tayin etmişlerdir.¹⁴ Toplumdan soyutlanamayan insanların huzur ve güven içerisinde birlikte yaşamalarını sağlamak güç olsa da bunun bir düzen içerisinde sağlanması gerekir. Ancak insan onuruna yaraşır kanunlar koyup bunlara uyum sağlanabildiğinde müreffeh bir yaşam sürdürebilme imkânından bahsedilebilir.

Ayrıca ahiret saadetini temin etmeyi hedeflemesi açısından da beşerî hukuk sistemlerinden ayrılan İslâm hukukunda hâkime/müçtehide direkt veya dolaylı olarak naslarda bulunmayan meselelerde hüküm verme imkânı tanınmıştır. Ayrıca müeyyidelerin büyük kısmı yasal organlar kanalıyla icra edilirken aile içi bazı problemlerin çözümünde anne-babaya ve hatta kocaya te'dib (terbiye etme) hakkı tanınmıştır. Örneğin ebeveynlerin, çocukları yedi yaşına geldiklerinde onlara namaz kılmalarını emretmelerini, on yaşına geldiklerinde hâlâ kılmıyorlarsa onları hafifçe dövmelemlerini emreden rivayetler böyledir.¹⁵ Benzer durum, kötü hâlini düzeltmeyen nâşize kadının te'dibi için de söz konusudur. Şöyle ki bu hususta Nisâ Sûresi'nin 34. âyetinde belirli şartlar çerçevesinde kocanın uygulayabileceği özel bir tedbir/prosedür dahi tayin edilmiştir. Âyet şöyledir:

“Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdır. Çünkü Allah, insanların kimini kiminden üstün kılmıştır. Bir de erkekler kendi mallarından harcamakta (ve ailenin geçimini sağlamakta)dırlar. İyi kadınlar, itaatkârdırlar. Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlar da “gayb”ı korurlar (Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövin. Eğer itaat ederlerse, artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Şüphesiz Allah, çok yücedir, çok büyüktür.”

Bu âyetin metninde geçen “darb” kelimesinin dövmek dışında bir anlam taşıyıp taşımadığı gibi hususlar günümüzde çokça tartışılmaktadır.¹⁶ Bu husus özellikle de çağımızda Batılı argümanlar ve kadın hakları gibi açılardan önemli bir tartışma konusu edilmiş ve neredeyse Kur'an, şiddetin kaynağı olarak suçlanır hâle getirilmiştir.¹⁷ Maalesef son dönemlerde gerçekler çarpıtılarak söz konusu âyetten hareketle kadına yönelik suni bir şiddet algısı üretilmiş¹⁸ ve birçok Müslümanın da zihni bulandırılmıştır. Bu zihin bulanıklığı, ilmî çalışmalar yapan bazı kesimleri âdeta ilgili âyeti kurtarmaya çalışırcasına söz konusu âyet üzerinden zorlama anlamlar üretmeye ve böylece mevzubahis âyetin mefhumunu mecrasından çıkarmaya sevk etmiştir.

Bu çalışmada Nisâ 34 üzerinden oluşturulan mevcut şiddet algılarının muhtelif açılardan

¹⁴ Roma ve Babil kanunları gibi.

¹⁵ Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre et-Tirmizî, *el-Câmi'u's-sahih*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1998), “Salât”, 186 (No: 407).

¹⁶ Bk. Aydın, “Kadın”, 24/89.

¹⁷ Rifat Uslu, “Nisâ Sûresi 34. Ayeti Çerçevesinde İslâm Hukukunda ‘Nüsz’ Kavramına Bir Yaklaşım”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/47 (2016), 1138.

¹⁸ Örneğin Nisâ 34. âyetten hareketle Kur'an'da kadına karşı şiddetin teşvik edildiği şeklindeki iddia için bk. Nermin Öztürk, “Kadına Karşı Şiddet Kurandan Beslenir Mi?”, *Sosyal Yaşam ve Kadın Sempozyumu Kitabı* (Konya: 2016), 456.

yanılığardan ibaret olduğu açıklanacak, ayrıca zihne gelebilecek şüphelere de izahlar getirilecektir. Bu doğrultuda öncelikle te'dib ve nâşize kadın kavramları ele alınıp şiddet-ceza ayırımına yeteri kadar değinildikten sonra ilgili âyet üzerinden ne tür algıların üretildiğine değinilecektir.

1. Ta'zîr -Te'dib

Ta'zîr sözlükte “engellemek,¹⁹ reddetmek, zorlamak, te'dib/terbiye etmek, yardım etmek,²⁰ desteklemek, hürmet göstermek gibi anlamlara gelir.²¹ Terim olarak ise “hakkında muayyen bir ukûbât, bir hadd-i şer'î mevcut olmayan cürümlerden dolayı tatbik edilecek te'dib ve ceza” şeklinde tarif edilir.²²

Ta'zîrin sözlük anlamından hareketle öğretmenlerin öğrencilerini, anne-babaların çocuklarını, efendilerin kölelerini te'dib edici fiillerinin genellikle ta'zîr cezası kapsamında ele alınması, ta'zîrin literatürde daha çok terbiye edici ve önleyici tedbirler arasında görüldüğünü göstermektedir. Ne var ki ta'zîr cezaları kapsamında ağır cezaların da bulunduğu ve bunların muhtelif amaçlar barındırdığı göz önünde bulundurulduğunda bazı âlimler, eğitime yönelik te'dib ile suçu cezalandırmaya ve tekrarına engel olmaya yönelik ta'zîr cezalarını birbirinden ayrı ele almışlardır.²³

Had ve cinayetlerde olduğu gibi ta'zîr cezaları, emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker fonksiyonu görmesinin önemli araçlarından. Bu açıdan ta'zîr cezaları din, akıl, can, ırz ve malın muhafazası şeklindeki beş temel amaca uygun biçimde şer'an mâsiyet olduğu bildirilmiş, ancak toplumların kendi şartlarına göre düzenlenmek üzere cezaları tayin edilmemiş fiillere yöneliktir. Bu cezalar Allah ve kul haklarının korunmasını hedefler. Ayrıca kötülüklerin yaygınlaşmasını, birey ve topluma zarar vermesini önleyici, suçluları te'dib ve ıslah edici özellikler taşır. Te'dib niteliğindeki fiilleri ta'zîr kapsamında değerlendirenlere göre bu kişilerin de ta'zîr cezasını belirleyip uygulama yetkisi kabul edilmiş olur.²⁴

Nisâ 34. âyette geçen “nasihat” kavramı üzerinden ilerleyelim. İslâm ceza hukukunda genel olarak suçluya nasihatte bulunmak, bir ta'zîr cezası olarak kabul edilmiştir. Hâkim, suçlunun ıslahı için ta'zîri yeterli görüyorsa bununla iktifa eder. Zira suçluyu cezalandırmak zaruret kabîlinden olup zaruretler de kendi miktarlarınca takdir edilirler.²⁵ Ta'zîr cezaları failin ve işlenen suçun durumuna göre değişkenlik arz eder.²⁶

Nasihat, bir suç karşılığında yapıldığı zaman ta'zîr olur, aksi takdirde bir ceza olmaz. Bu anlamda Hz. Peygamber'in ashabına yönelik bazı nasihatleri ile Hz. Lokmân'ın evlatlarına yönelik

¹⁹ Ta'zîr cezası başkasına ibret olur ve başkalarının aynı suçu işlemesine mani olur.

²⁰ Ta'zîr, haklarına tecavüz edilenlere bir yardım, takviye mesabesindedir. Bilmen, *Kâmus*, 3/305.

²¹ Bk. Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâr-ü Sâdır, 1994), 4/562; Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukî İslâmîyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kâmusu* (İstanbul: Bilmen Yayınevi, ts.), 3/305.

²² Bilmen, *Kâmus*, 3/305; Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2015), 551.

²³ Bk. Tuncay Başoğlu, “Ta'zîr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/198.

²⁴ Ta'zîr hususunda detaylı bilgi için bk. Osman Şekerci, *İslâm Ceza Hukukunda Ta'zîr Suçları ve Cezaları*, Yeni (İstanbul: Ufuklar Neşriyat, 1996); Başoğlu, “Ta'zîr”, 40/198-200.

²⁵ “Zaruretler kendi miktarlarınca takdir olunur.” *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye*, md. 22; bk. Cemalettin Şen, *Sistematik Mecelle: Kategorik Giriş ve Tam Metin* (Bursa: Emin Yayınları, 2022), 193.

²⁶ Ebü'l-Hasen el-Mâverîdî, *el-Ahkâmü's-sultânîyye* (Kâhire: Dârü'l-Hadîs, ts.), 344; bk. Abdullah Çolak, *İslâm Ceza Hukuku* (Çorum: Kitap Dünyası, 2018), 166.

nasihatleri²⁷ ceza kabîlinden değildir. Bir ta'zîr cezası olarak icra edilen nasihatlerden kasıt, suçlunun işlediği fiilin kötülüğü hususunda onu uyarmaktır ki bu faaliyet suçlunun düzeldiği kanaati hâsıl oluncaya kadar devam eder.²⁸ Mürüvvet sahibi olanlar, basit diye ifade edilebilecek suçları alışkanlık hâline getirmeksizin ilk kez ve dalgınlık ile işlemişlerse bunlara ta'zîr cezaları uygulanmaz. Sadece böyle kişilerin uyanabilmeleri (kendine gelebilmeleri) ve varsa bilgi eksikliklerinin giderilmesi için kendilerine nasihatte bulunulur.²⁹ Nisâ 34. âyette nâşize kadınlara yönelik prosedürde ilkin nasihatın öngörülmesi bunun, tatbiki kocaya tevdi edilmiş bir tür ta'zîr olduğunu göstermektedir.

Ailedeki bir problemi hemen mahkemeye taşıma yerine, meseleyi aile içerisinde çözme deneyi denemek, İslâm hukukunun aile reisine tanıdığı yetkiler içerisinde yer almaktadır. Ancak bu yetki, aile reisinin terbiye edici vasfını aşarak asla şiddet boyutlarına varılmamalıdır. Buradan İslâm'ın, dayağı ve şiddeti bir çözüm yolu olarak önerdiği neticesi asla çıkarılmamalıdır. Aksine bunların karşısında yer almak İslâm'ın temel hedefleri arasında yer alır. Ne var ki aile içerisinde huzuru sağlamanın en etkili yolunun yetki kullanımı olduğu tarihî, hukuki ve içtimai bir realitedir.³⁰ Bu anlamda had cezalarında olduğu gibi ta'zîr cezalarını uygulama hakkı da imama (devlet başkanı veya naibine) aittir. Baba ile kocanın da edep ve ahlak açısından ta'zîr cezasını verme yetkisi/hakkı vardır. Hatta her Müslüman, açıktan işlenen bir münkeri müşahede ettiğinde marufu emir, münkerden nehiy prensibi kapsamında bir başkasına ta'zîr uygulama hakkına sahiptir.³¹ Dolayısıyla kocanın te'diben ta'zîr yetkisi³² vardır.³³

Resûlullâh, mükellef olmadıkları hâlde yedi yaşından itibaren çocuklara namazın emredilmesini ve on yaşından itibaren zorla da olsa namaz kılmalarının teminini istemiştir.³⁴ Bu bağlamda çocuğun kulağının çekilmesi bile bir ceza demektir. Çocuğa namaz farz olmadığı için kılmaması masiyet (suç) değildir. Suç olmadığı hâlde ta'zîr, te'dib ve terbiye kabîlindedir.³⁵ Kendisine namaz farz olmadığı hâlde burada namaz masiyet sayılmasa bile âkil-bâliğ olduktan sonra kılmamak suç olacağından burada çocukları namaz kıldırmaya yönelik emir, ileride oluşabilecek bir suçu önlemeye yöneliktir. İslâm hukuk metodolojisinde "sedd-i zerâi'" adlı delilin mahiyeti de budur. Buradan hareketle namaz ve oruç gibi dinî görevlerini yapmaktan kaçınan ya da yazı, ilim ve sanat gibi şeyleri öğrenmek istemeyen mümeyyiz çocuklar münasip bir şekilde ta'zîr edilebilirler.³⁶ İlgili hadiste çocukları dövme ukubet tarikiyle olmayıp te'dib ve tehzib tarikiyledir.³⁷

Ta'zîr ceza türlerinden bir diğeri de hecr'dir. Hecr, suçluyla konuşmamayı, onunla selamı

²⁷ Lokmân, 31/13, 16, 17, 18, 19.

²⁸ Bilmen, *Kâmus*, 3/306.

²⁹ Bk. Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 166.

³⁰ Şevket Topal – Yunus Emre Küçük, "Aile İçi Şiddet ve İslâm Hukukundaki Önleyici Tedbirler", *RTEÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (2012), 13.

³¹ Vehbe b. Mustafa ez-Zühaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî ve edilletüh* (b.y.: Dârü'l-Fikr, Dimaşk, ts.), 7/5606-5607; Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 145.

³² Hitap açısından değerlendirip nasihat ve terk emirlerinin muhatabının koca; dövün emrinin muhatabının ise yöneticiler olduğu, dolayısıyla bunun cezasının hukukçular tarafından verilmesi gerektiği görüşü de vardır. Bk. Kutbettin Ekinci, "Nisâ 34. Ayette Hitab Açısından 'Darb' Meselesi", *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi* 13/1 (Nisân) (2021), 251-254.

³³ Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd, *Bedâi'u's-sanâ' fi tertîbi's-şerâi'* (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986), 2/334.

³⁴ Tirmizî, "Salât", 183.

³⁵ Hayreddin Karaman, *Mukâyeseli İslâm Hukuku*, İz Yayıncılık, İstanbul 2001, 1/202.

³⁶ Ebû Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdüsselâm M. Ali Şâhîn (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994/1415), 1/490; Abdülkâdir Üdeh, *et-Tesrî 'u'l-cinâiyyü'l-İslâmî*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-Arabî, 1994/1415), 1/518.

³⁷ Bilmen, *Kâmus*, 3/310.

kesmeyi ve tüm bunların onun fiillerinden dolayı yapıldığının kendisine hissettirilmesini ifade eder. Örneğin mazeretleri olmadığı hâlde Tebük Seferi'ne katılmayan üç sahabî, daha sonra pişman olup Hz. Peygamber'den özür dilemiş olsalar da Hz. Peygamber onların özürlerini kabul etmemiş; ashabına da bu üç kişi ile konuşmalarını yönünde talimat vermiştir.³⁸ Nisâ 34'teki prosedürde ikinci aşamayı bu ceza, yani terk³⁹ oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu âyette nasihatın yanı sıra "terk/hecr"⁴⁰ ve "darb" da ta'zîrin bir türünü oluşturmaktadır.

2. Nüşûz/Nâşize

Nisâ 34. âyette kadının nüşûzu/serkeşliği durumunda itaatin sağlanması amacıyla hafifçe dövme/tokatlamaya varan bir seri cezalandırma tavsiye edilmektedir. Dolayısıyla burada nüşûzun hukuki alanının ve kocanın itaati hak ettiği buyruk ve tasarruf kapsamının ne olduğu sorusu akla gelmektedir.⁴¹

Sözlükte "yerden yüksek olan",⁴² "yükselmek, ayağa kalkmak, (eşin) geçimsiz davranması" gibi anlamlara gelen nüşûz bir fıkıh terimi olarak "kadının evlilik hukukuna riayet etmemesi, evlilik birliğini sürdürmeyi engelleyecek düzeyde geçimsizlik sergilemesi" anlamına gelir. Bu durumdaki kadına "nâşize", erkeğe de "nâşiz" denilir. Kadının nüşûzunun zikredildiği âyette ailede erkeklerin "kavvâm" (koruyucu ve yönetici) konumunda bulunduğu,⁴³ sâliha kadınların da itaatkâr olduğu belirtildikten sonra nüşûz alâmeti gösteren kadınlara aile düzenini korumak amacıyla kocaları tarafından uygulanabilecek bir dizi yöntemden söz edilmekte ve evlilik düzenine uyum göstermeleri hâlinde kendilerine karşı başka bir yol aranmaması öğütlenmektedir. Erkeğin nüşûzunun söz konusu olduğu âyette⁴⁴ ise bir kadının, kocasının kötü muamelesinden endişe etmesi durumunda aralarını anlaşma ile düzeltmelerinde ikisi için bir sakınca olmadığı belirtilmektedir. Âyetlerde nüşûz kavramının içeriği açıklanmadığı için İslâm hukukçuları bu kavramı izah etme cihetine gitmişlerdir.⁴⁵

Müfessirler nüşûzu, kadının kendini üstün görüp kocasını hor görmesi sebebiyle ona itaatte gevşeklik göstermesi, kocasından ayrılmayı talep etmesi şeklinde açıklamışlardır.⁴⁶ Nüşûz sözlü olabileceği gibi hareket ile de olabilir.⁴⁷ Kadının nâşize oluşu "kocasına nefret duyması, kocasına itaat etmeyi hazmedememesi ve başkasına göz koyması"⁴⁸ şeklinde açıklanmıştır. Kocanın mehir ve nafaka mükellefiyetini yerine getirme şartıyla kadın, meşrû ve mâruf ölçülerde kocasına itaat etme, onun bilgisi

³⁸ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *el-Câmi 'u's-sahîh* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Megâzî", 79; Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim, *el-Câmi 'u's-sahîh* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Tevbe", 53.

³⁹ "... Bununla uslanmazlarsa onları yataklarında yalnız bırakın."

⁴⁰ Bk. Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 3/243; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr el-Kurtubî, *el-Câmi 'li-ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Ahmed el-Burdûnî-İbrahim Atfeş (Kâhire: Dârü'l-Kütübü'l-Misriyye, 1964), 5/171; Bk. Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 168.

⁴¹ Güler, "Kur'an'da Kadın-Erkek Eşitsizliğinin Temelleri", 302.

⁴² Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kurân*, thk. Safvân Adnan (Beyrut: Dârü'l-Kalem, 1412), "nşz" md., 806.

⁴³ İslâm'da ailede huzurun sağlanıp karmaşanın ortadan kaldırılması için kadın ve erkeğin fitrî özelliklerinin yanı sıra erkeğin aile ve toplum hayatında yüklenmiş olduğu ağır sorumluluklar göz önünde tutularak aile reisliği kocanın uhdesine verilmiş, kocaya aile ilişkilerinde kadına göre nisbî bir üstünlük tanınmıştır (el-Bakara 2/228; en-Nisâ 4/34; Buhârî, "Nikâh", 90; Müslim, "İmâre", 20).

⁴⁴ en-Nisâ 4/128.

⁴⁵ H. Mehmet Günay, "Nüşûz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/303.

⁴⁶ Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-beyân*, thk. A. Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420), 8/299; 300-302; Kurtubî, *el-Câmi 'u's-sahîh*, 5/172.

⁴⁷ Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6855.

⁴⁸ Râğıb, *Müfredât*, "nşz" md., 806.

ve izni olmadan evi terk etmeme, kocası yokken evine ve haklarına sahip çıkmakla yükümlüdür.⁴⁹

İslâm'da yerleşik kurala göre dine ve örf'e aykırı hususlarda kadının kocasına itaat yükümlülüğü bulunmadığı için⁵⁰ kocasının bu tür emir ve isteklerini yerine getirmeyen kadın nâşize sayılmaz. Bu yüzden İslâm hukukçuları hangi durumlarda kadının nâşize olacağı hususuna önem vermişlerdir. Bunun tespitinin naslardan ziyade örf, âdet ve telakkilere dayanması, görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Bu yöndeki ihtilafların sebebinin çoğunlukla şunlar oluşturur: Kadının geçerli bir mazereti yokken kocasının evine taşınmaması, kocasının rızası olmadan evi terk etmesi,⁵¹ kocasının müsaade etmediği kişileri eve alması, ondan izinsiz veya mahremi bulunmadan yolculuğa çıkması, kocasıyla birlikte yolculuğa çıkmaması, ev dışında bir iş veya meslek icra etmesi veya onun cinsel isteklerine cevap vermekten kaçınması, maddî veya dinî (abdest, gusül) temizliğe riayet etmemesi (namaz ve oruç gibi) farz ibadetleri yerine getirmemesi, kocasının karşı çıkmasına rağmen nâfile ibadetlerle meşgul olması, kocasının malını koruma hususunda gerekli özeni göstermemesi. Dört mezhep fakihleri, kadının kocasının izni olmadan veya geçerli bir mazereti yokken evinden çıkmasını ve özü bulunmadığı hâlde eşyle cinsel ilişkiden kaçınmasını nüşûz olarak görmüşlerdir. Ev işlerini görmenin kadının evlilikten kaynaklanan bir borcu olup olmadığı da bu bağlamda ele alınan konulardandır. Nüşûz, kocaya karşı masiyet/suç ifade eder. Nüşûz, Allah'ın taati vacip kıldığı durumlarda kadının kocasına yükselmesi, diklenmesi anlamına gelir. Hâlini düzeltmedikçe kadının nâşize sayılması kural olarak onun nafaka ve süknâ (barınma) hakkını düşürür.⁵²

Genel olarak itaatsizlik anlamına gelen nüşûzun, ailenin huzurunu bozan basit bir davranıştan, iffetsiz yaşamaya kadar geniş bir alanı kapsadığı anlaşılmaktadır. Aile birliğini korumak ve fiil-müeyyide arasındaki dengeyi korumak açısından huzuru bozan tüm davranışlara ağırlığına denk bir müeyyide uygulanması önemlidir.⁵³ Kısacası evlilik hukukuna riayet etmeyen bir kadın ta'zîre layık olur. Aynı şekilde karısını haksız yere döven, söven, özel hâllerinde karısına yavaşan kocaya da ta'zîr gerekir.⁵⁴

3. Şiddet/Zulüm – Ceza Ayrımı

“Bir başka insani varlığa kasıtlı olarak zarar vermek”⁵⁵ şeklinde tanımlanan şiddet kelimesi sözlükte “yumuşaklığın zıddı, sertlik”,⁵⁶ “dayanılması güç durum”,⁵⁷ “bir hareketin, bir gücün derecesi,

⁴⁹ Bk. en-Nisâ 4/34; Ebû Abdillâh Muhammed b. Zeyd İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce* (İstanbul: Çağrı Yay., 1992), “Nikâh”, 5; Ebû Abdurrahman Ahmed en-Nesâî, *Sünen'ın-Nesâî* (İstanbul: Çağrı Yay., 1992), “Nikâh”, 14; Detaylı bilgi için bk. Günay, “Nüşûz”, 33/303; Mesut Erdal, “Kur'an'da 'Nüşûz' Kavramı”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2 (2001), 37-51.

⁵⁰ Buhârî, “Nikâh”, 94; Müslim, “İmâre”, 3.

⁵¹ Meşru hakkını talep etmek için hâkime gitmesi durumu hariç, kocasının izni olmadan evden çıkması gibi. Bk. Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6855.

⁵² Bk. Zeynüddîn b. İbrahim b. Muhammed İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râik şerhü Kenzi'd-dekâik*, thk. Zekerriyya Umeyrât (b.y.: Dârü'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.), 5/53; Ebû Zekerriyya el-Ensârî b. Muhammed, *Esne'l-metâlib* (b.y.: Dârü'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.), 4/162; 9/168; Üdeh, *et-Teşrî'u'l-cimâi*, 1/513; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/5607; 9/6597; Günay, “Nüşûz”, 33/303.

⁵³ Bk. İbn Mâce, “Nikâh”, 51; Bk. Aydın, “Kadın”, 24/89.

⁵⁴ Bilmen, *Kâmus*, 3/322.

⁵⁵ David Riches, “Şiddet Olgusu”, *Antropolojik Açından Şiddet*, ter. Dilek Hattatoğlu, İstanbul 1998, 14.

⁵⁶ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 3/232.

⁵⁷ İbrahim Mustafa vd., *el-Mu'cemu'l-vasit* (b.y.: Dârü'd-Da've, ts.), 1/476.

sertlik, bir hareketten doğan güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, duygu veya davranışta aşırılık” gibi anlamlara gelmektedir. Şiddete başvurmak deyince de “kaba kuvvet kullanmak” anlaşılır.⁵⁸ Sözlükte “bir şeyi ona ait olmayan yere koymak” anlamına gelen zulüm ise terim olarak “belirlenmiş sınırları çiğneme, haktan bâtila sapma, kendi hak alanının dışına çıkıp başkasını zarara sokma, rızasını almadan birinin mülkü üzerinde tasarrufta bulunma, zorbalık”, özellikle de “güç ve otorite sahiplerinin sergilediği haksız ve adaletsiz uygulama” gibi anlamlarda kullanılır.⁵⁹ Anlaşılacağı üzere şiddet ve zulüm kelimeleri istenilmeyen/arzu edilmeyen durumları, aşırılığı ve konumuz itibarıyla hukuksuzluğu ifade etmektedir.

Her türlü şiddette olduğu gibi aile içerisinde eşler arasındaki gerilim, uyumsuzluk, çatışma ve şiddete başvurma, nöro psikolojik ve sosyolojik boyutu olan beşerî bir olgu olarak tüm toplumlarda muhtelif şekillerde ortaya çıkmaktadır. Böyle bir şiddet, genelde fiziki olarak eşine kıyasla daha kuvvetli olan erkekten kadına doğru gerçekleşmektedir. Şiddette eğitimsizlik, cehalet, örf ve âdetler, töreler, zafiyetler, yanlış anlayışlar, ruhsal rahatsızlıklar, olumsuz hayat ve çevre şartları etkin rol oynayabilmektedir. Bu yüzdendir ki istenilen bir durum olmadığı hâlde şiddetli geçimsizlik durumlarında dinen boşanmaya ruhsat tanınmıştır. Ne var ki ailenin devamı ve mutluluğu esas olup boşanma, müracaat edilecek son kapı olmalıdır.⁶⁰

Günümüzde şiddete karşı toplumsal duyarlılık söz konusu olduğu için Batılı değerler, feminizm ve kadın hakları gibi argümanlar üzerinden İslâm hukuku çerçevesindeki bazı hükümler şiddet olarak lanse edilmekte ve böylece İslâm’ın şiddete karşı çıkmadığı iddia edilebilmektedir. Aynı zamanda kamuoyunda, yeterli eğitim almamış ailelerde vuku bulan herhangi bir şiddet, aceleci bir yaklaşım, ani bir refleks ve peşin ön yargı ile dinden kaynaklanan bir durummuş gibi yansıtılabilmektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere daha ileri gidilerek âdeta Kur’an bu şiddetin kaynağıymış gibi suçlanır hâle gelmiştir. Hâlbuki insan kaynaklı bir olgu olan şiddete İslâm asla rıza göstermemiştir.⁶¹

Yapılan araştırmalar bazı istisnai yerler hariç dünyanın neredeyse her yerinde kadına şiddetin uygulandığını, fakat erkek partnerler tarafından uygulanan şiddette dinin rolünün bulunmadığını göstermiştir.⁶² Dolayısıyla kadına yönelik şiddet kesinlikle dinden kaynaklanmamakta, bilakis din bu şiddeti yasaklamaktadır.⁶³

Özellikle ifade etmek gerekir ki kadına şiddet hususunu Batılı değerler üzerinden anlamaya çalışma hatası terk edilmelidir. Kadına şiddet uygulayanlar dinî bir referans aramamalıdır. Zira böyle

⁵⁸ Bk. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 02.11.2022).

⁵⁹ Bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, “zlm” md. 12/373; Ali b. Muhammed b. Ali el-Cürçânî, *et-Ta’rifât* (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1983), “Zulm” md. 144; Mustafa Çağrıcı, “Zulüm”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/507.

⁶⁰ Talip Özdeş, “İslâm Açısından Kadının Konumu ve Kadına Yönelik Şiddetin Değerlendirilmesi”, *Eskişeyni* 12 (2009), 74.

⁶¹ Bk. Topal-Küçük, “Aile İçi Şiddet ve İslâm Hukukundaki Önleyici Tedbirler”, 13; Uslu, “Nüşüz Kavramına Bir Yaklaşım”, 1138.

⁶² Bu araştırmalar için bk. Öztürk, “Kadına Karşı Şiddet Kurandan Beslenir Mi?”, 445.

⁶³ Emrullah Polat, “Kur’an-ı Kerim’e Göre Kadına Şiddet Gösterilmesi Meselesi”, *Kur’an’da Aile Sempozyumu* (İzmir: Tibyan Yay., 2010), 285.

bir referans da yoktur.⁶⁴

Nisâ 34. âyete bakıldığında herhangi bir şiddet, aşırılık ve zulmün söz konusu olmadığı görülür. Şöyle ki Kur'an ve sünnette erkeğin, karısında hoşuna gitmeyeceği davranışlar görmesi durumunda sabırlı ve hoşgörülü olması tavsiye edilmektedir.⁶⁵ İyi bir şekilde geçinme imkânının ortadan kalktığı durumlarda ise güzellikle ayrılma ve karşılıklı haklara riayet edilmesi istenmektedir.⁶⁶ Ne var ki aile birliğinin sürdürülmesi ve aile içi problemlerin büyüyüp dışarıya yansımadan ve bütün tavsiye ve çabalara rağmen sonuç alınmadığı takdirde boşama yoluna gidilmeden önce çözülmesi esas kabul edildiği için kocanın, aile reisine tanınan sınırlı yetki çerçevesinde evlilik hukukuna riayet etmeyen karısına yönelik bazı tedbirler uygulayabileceği kabul edilmiştir.⁶⁷ Kur'an'da toplumsal telakkiyi ve uygulamayı göz ardı etmeyen bir örnekleme olarak dövmeden söz edilmekle birlikte asıl başvurulması istenen yol öğüt ve ikna yöntemidir.⁶⁸ Hz. Peygamber'in bu meyandaki söz ve uygulamaları, ilgili âyetin bu şekilde anlaşılmasını gerekli kılmaktadır.⁶⁹ Dolayısıyla aksini iddia edenler olsa bile⁷⁰ Nisâ 34. âyetteki prosedürde herhangi bir şiddet/zulüm söz konusu olmayıp erkeğe tanınan bir hak, evlilik hukukuna riayetsizlik suçuna terettüp eden ve nâşize kadını te'dib maksatlı bir ceza söz konusu olmaktadır.⁷¹

İslâm hukukçuları erkeğe tanınan darb yetkisinin aile birliğinin bozulmasına engel olma (ıslah) amacını (haddi) aşması durumunda bu yetki aşımının şiddete/zulme dönüşeceği ve dolayısıyla erkeğe mali ve cezai yaptırımların olacağını ifade etmişlerdir.

Dövmenin her türü örfte şiddet olarak kabul edildiği için Kur'an'da buna dair bir emrin bulunması ve hatta kadınlara karşı uygulanması âyeti doğru anlama önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Sadece meallere bağlı bir okuma yapıldığında da vücûb ifade eden bir emir gibi anlaşılmaktadır.⁷²

Nisâ 34'teki darbu, yani kocaya verilen ta'zîr ruhsatını fiziksel şiddet uygulama hakkı ve patriarkal (ataerkil) bir durum olarak değerlendirenler olsa bile⁷³ bunun patriarkal oluşu da⁷⁴ fiziksel şiddet uygulama hakkı ifadesi de kabul edilemez.

Kur'an'a göre salih kadınlar, te'dibe ihtiyaç duymaz. Salih olmayıp zevcelik haklarını ihlal

⁶⁴ İbrahim Kutluay, "Kadına Şiddeti Meşrûlaştırdığına Delil Olarak Kullanılan Bazı Âyet ve Hadislerin Değerlendirilmesi", *Marife* 18/2 (2018), 461-462.

⁶⁵ en-Nisâ, 4/19.

⁶⁶ et-Talâk, 65/1-2, 6-7.

⁶⁷ Bk. Özdeş, "Kadına Yönelik Şiddetin Değerlendirilmesi", 75.

⁶⁸ en-Nisâ, 4/34.

⁶⁹ Bk. Günay, "Nüşûz", 33/303-304;

⁷⁰ Örneğin bk. Mehmet Okuyan, "Kadına Yönelik Şiddete Kur'an'ın Bakışı", *OMÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007), 117, 122; Zeynel Abidin Aydın, "Nisâ Süresinin 34. Ayeti Bağlamında Evlilik Hayatında Kadının Geçimsizliği Durumunda Uygulanacak Çözümlerden 'Darb'a Dair", *Turkish Studies*, 12/17 (2017), 98.

⁷¹ Nâşize kadının dövülmesi hususunun genel olarak ceza hukuku başlığı altında ele alınması da nâşize kadının fiilinin bir suç, ilgili âyetteki prosedürün de bir ceza olduğunu göstermektedir. Bk. Üdeh, *et-Teşrî'u'l-cinâî*, 1/469-470; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 7/5606.

⁷² Abdülkerim Seber, "Kadına Şiddet Bağlamında Nisâ Süresi 34 - 35. Ayetlerinde Geçen Kavramların Siyak-Sibak Açısından Değerlendirilmesi", *Kadın Ve Aile Sorunları Sempozyumu*, ed. Şemsettin Kırış, Hakkâri Üni. İlahiyat Fak. 2-3 Mayıs 2014, 120.

⁷³ Hidayet Şevkatli Tuksal, *Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri* (Ankara: Kitabiyat, 2000), 47.

⁷⁴ Bk. Emine Öztürk, [Hidayet Şevkatli Tuksal, *Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri*, Ankara: Kitabiyat, 2000, 227 sayfa.], tanutan Emine Öztürk, *İslâm Araştırmaları Dergisi* 15 (2006), 211.

eden ve kocasına karşı asi olan kadınların ise te'dibe ihtiyacı vardır. Bu tür kadınların hâllerini düzeltip itaat etmeleri durumunda⁷⁵ ise te'dib uygulaması bırakılmalıdır.⁷⁶

Kadının sadece fiili olarak nüşûzunu izhar etmesi durumunda dövülebileceği hususunda ittifak vardır. Çalışmamızın sınırları göz önünde bulundurularak bu fiilin ilk masiyette mi yoksa tekerrürü durumunda mı uygulanacağı, âyetteki atıf harfinin ne ifade ettiği, yargıya intikal etmesi gereken bir konuda kocanın te'dib uygulama hakkının bulunup bulunmadığı gibi hususlardaki detaylar için okuyucuyu dipnottaki kaynaklara yöneltmek daha uygun olacaktır.⁷⁷

Özetle ifade etmek gerekirse ilgili hadisten de anlaşılacağı üzere⁷⁸ burada şiddetli olmayan bir dövme söz konusudur:⁷⁹ Zira bu hadisteki “غَيْرُ مُبَرِّحٍ / gayra müberrih” ifadesi morartma, kanatma, kırma, iz bırakma ve herhangi bir yaralama berelemenin bulunmadığı, yüze ve hayati organlara uygulanmayan bir dövme fiili şeklinde izah edilmiştir.⁸⁰ Dolayısıyla te'dib, kamu otoritesinin her konuda eşlere müdahale edip aralarındaki ilişkiyi bozmamak ve bu ilişkinin kötüye kullanılmasına yol açmamak adına istisnai bir yetki olarak tevdi edilmiştir. Faydası olmayacağına inanıyorsa koca, karısını te'dib edemez. Şiddetli dövme ile düzeleceğine kanaat getirirse bile haddi aşamaz. Her iki durumda da koca haddi aşmış olur ve ta'zîri hak eder. İhtilaf olmakla birlikte koca, meşru şekildeki te'dibinden kaynaklanacak teleflerden de sorumlu olur.⁸¹ Taraflar kendilerine zulmedildiğini iddia eder ve buna dair delil de getiremezlerse mevzu hakem tayin etmesi için hâkime taşınır.⁸²

İslâm hukukunda erkeğin nüşûzu, yani aile içi problemin kaynağının erkek olması durumunda Nisâ Sûresinin 128. âyetinden hareketle çözümün kadına bırakılmayıp sulh, icbâr ve tefrik şeklinde üç aşama ile nihayetinde hâkime/mahkemeye intikal ettirilmesi aslında erkeğin bu fiilin bir suç olduğunu göstermektedir. Şöyle ki koca kaynaklı nüşûz, şiddet uygulama ve kötü muamele şeklinde suç niteliğinde olan ve yaptırım gerektiren bir davranış ise burada problemi çözmek karı-kocayı aşan bir durum olduğundan kocayı te'dip yetkisi, kamu otoritesi adına hâkime aittir.⁸³ Kadının haddizatında suç olan nüşûzunun ıslahının koca eliyle sağlanarak bir nevi mahkemelerin yükünün de azaltıldığı söylenebilir. Dolayısıyla ilgili âyette dövme fiilinin, her kadına değil, tutum ve davranışları ile yuvalarını yıkılma noktasına getiren suçlu (nâşize) kadınlara uygulanacak hukuki bir müeyyide/ceza olduğu ortadadır.⁸⁴ Bu bağlamda cezanın, şiddet ve zulüm olarak lanse edilmesi veya anlaşılması doğru değildir. Şayet böyle anlaşılırsa tüm dünyada suçlulara ceza verildiği ve dolayısıyla tüm suçlulara şiddet ve zulüm uygulandığı gibi yanlış bir sonuca ulaşılır. Cezada şiddet ve zulüm ancak cezanın gerektiğinden fazla uygulanması durumunda söz konusu edilebilir. Nisâ 34, bir şiddet olarak değil, tam

⁷⁵ en-Nisâ, 4/34.

⁷⁶ Zühaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî*, 9/6854-6855.

⁷⁷ Üdeh, *et-Teşrî'u'l-cinâî*, 1/514-515.

⁷⁸ Bk. Ebû Dâvûd, Sünen, “Menasik”, 56.

⁷⁹ Üdeh, *et-Teşrî'u'l-cinâî*, 1/515.

⁸⁰ İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn. *el-Muğnî* (Kâhire: Mektebetü'l-Kâhire, 1968), 7/318.

⁸¹ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed el-Hattâb er-Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Halîl* (b.y.: Dârü'l-Fikr, 1992), 4/16; Zekerîya el-Ensârî, *Esne'l-metâlib*, 3/239; Üdeh, *et-Teşrî'u'l-cinâî*, 1/515-516; Zühaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî*, 7/5606; 9/6856.

⁸² Bk. Kâsânî, *Bedâi'*, 2/334; Zühaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî*, 9/6597-6598, 6856-6857.

⁸³ Bk. Fatih Orhan, “İslâm Aile Hukukunda Kocanın Nüşûzu”, *Mütefekkir* 11/21 (2024), 91-104.

⁸⁴ M. Rahmi Telkenaroğlu, *İslâm Hukukunda İhmalî Suçlar* (Konya: Hüner Yayınları, 2014), 157-159; Hüseyin Çelik, “Kadınların Dövülmesi Meselesi (Nisâ Sûresi 34. Ayet Bağlamında Bir Tahlil)”, *İslâmî İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (2022), 19.

tersine kadına yönelik şiddeti önlemeye matuf Kur’ani bir tedbir olarak anlaşılmalıdır.⁸⁵

4. Nisâ Sûresi’nin 34. Âyeti Üzerinden Üretilen Suni Şiddet Algısı

İslâm, kadını üst seviyede korumuş,⁸⁶ ona müstesna bir yer vermiş, kadını hak ettiği konuma çıkarmış ve onların hukukuna riayet edilmesini emretmiştir. Kadınlar kelimesinin Kur’an’da müstakil bir Sûreye (en-Nisâ) isim olması da manidardır. Ayrıca Hz. Peygamber, cennetin annelerin ayakları altında olduğunu,⁸⁷ aile fertlerine en iyi davranan kişinin bizzat kendisi olduğunu belirtip⁸⁸ kadınlara iyi davranılması gerektiğini vasiyet etmiştir. Yine Resûlullah, en hayırlı müminlerin, eşlerine karşı hayırlı olanlar olduğunu ifade etmiştir.⁸⁹ Aynı zamanda Resûlullah kocaların, karılarına kin beslememelerini tavsiye etmiş, karılarında hoşlanmadıkları (nüşûz kapsamında olmayan) bir huy görseler de hoşlanacakları huylarının da bulunduğuna dikkat çekmiştir.⁹⁰

Cahiliye döneminde kadınlara yönelik aşırı zulüm ve şiddet malumken İslâm’da kadınlar, erkeklerle aynı fitri özellik ve fiziksel şartlara sahip olmadıkları yerlerde kollanıp gözetilmiş, kadınların hak sahibi olmaları,⁹¹ mağdur edilmemeleri ve şiddete maruz kalmamaları için pozitif ayrımcılık yapılmış, yani kadınlar avantajlı konuma getirilmiştir.⁹² İslâm kadınların erkekler tarafından kabulü ve hak ettikleri konuma getirilmeleri hususunda devrim niteliğinde kararlar almıştır. Ayrıca Nisâ 34, kadına tanınan söz konusu haklar açısından ele alındığında tedricî olarak gerçekleştirilmek istenen iyileştirme sürecinin ilk ayağı olarak da görülebilir.⁹³ Hâl böyleyken⁹⁴ İslâm’da kadına şiddetin/zulmün olduğu varsayımına ulaşmak imkânsızdır. Bu durumda öncelikle İslâm’da kadına şiddetin söz konusu olduğu yönünde yanlışya düşenlerin hareket noktasını oluşturan Nisâ Sûresi’nin 34. âyetin gerçekte neyi ifade ettiği iyi analiz edilmelidir.

Bazı organlar⁹⁵ marifetiyle bu âyet üzerinden bir bakış açısı oluşturulmakta ve diğer insanların da bu zaviyeden bakmaları sağlanarak istenilen neticeye ulaşma yönünde bir gayret gözlenmektedir. Böylece doğru olan bakış açısının/anlamın nispeten de olsa ıskalanmasına zemin hazırlanmaktadır. Kanaatimizce söz konusu olan/olabilecek algıların yanlışlığı, şüphelerin yersizliği kısaca şöyle özetlenebilir:

a. İlgili âyette problemlili, yani suçlu olan nâşize kadınlara öngörülen ceza, şiddetmiş/zulümmüş

⁸⁵ Bk. Mehmet Kılıçarslan, “Kadına Yönelik Şiddet: Sebepleri, Önlemeye Yönelik Kur’ani Tedbirler”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2), 984-985.

⁸⁶ Buhârî, “Nikâh”, 80.

⁸⁷ Nesâî, “Cihad”, 6.

⁸⁸ İbn Mâce, “Nikâh”, 50.

⁸⁹ Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 15; İbn Mâce, “Nikâh”, 50.

⁹⁰ Müslim, “Radâ”, 61.

⁹¹ İslâm’ın kadınlara sağladığı mali haklar için bk. Recep Özdemir, “İslâm Hukukuna Göre Kadının Mali Hakları”, *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29 (2022), 92-119.

⁹² Hilal Özay, “Kadına Karşı Şiddeti Engellemede İslâm Hukukunun Rolü” (Ankara: *İlahiyât Yay.*, 2018), 144.

⁹³ Osman Güner, “İslâm Düşüncesinde Kadına Yönelik Şiddet Söylemine Bir Bakış”, *OMÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007), 58-59.

⁹⁴ Bu hususta ayrıca bk. Süleyman Ateş, “İslâm’ın Kadına Getirdiği Haklar”, *İslâmi Araştırmalar*, 10/4 (1997), 304-310; Osman Eskicioğlu, “İslâm’da Kadının Yeri”, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (1994); Ali Bardakoğlu, “Cahiliye Döneminde Kadın”, *İslâmi İlimler Araştırma Vakfı Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi*: 22 (Ensar Neşriyat, 2005), 13-20.

⁹⁵ Oryantalistler, feministler ve medya (bazı tv haber ve programları) üzerinden oluşturulan kamuoyu gibi.

gibi gösterilmektedir.⁹⁶ Hâlbuki bu âyette herhangi bir şiddet/zulüm değil, bir ceza/te'dib söz konusudur. Şayet ceza, zulüm olarak kabul edilirse, tüm devletler suç işleyenleri cezalandırarak (hapse atarak) onların özgürlük haklarını ellerinden almış ve onlara zulmetmiş sayılmalıdırlar ki böyle bir tasavvur abestir. Ayrıca bir annenin, çocuğunun tehlikeli şeylere el uzattığını görmesi durumunda çocuğunun ellerine vurup “Cız!” diyerek onu engellemeye çalışması nasıl ki şiddet/zulüm değil rahmet olarak algılanmalıysa, bu âyetteki uygulama da dağılmak üzere olan bir yuvanın kurtulmasını sağlamaya matuf bir tedbir olması hasebiyle rahmet olarak anlaşılmalıdır. Dolayısıyla ilk yanlış burada bir şiddetin söz konusu olduğu yönündedir. Aslında karı ile koca karşılıklı hak ve sorumluluklarına riayet edip İslâm'ın bu yönde getirdiği ihtiyati tedbirleri aldıklarında şiddet ve zulümden kendilerini kurtarmış olacaklardır. Aksi takdirde söz ve eylemleri açısından taraflar nüşûza düşecek ve kendilerine müdahale edilmesi gerekecektir ki burada nâşize kadına müdahale yetkisi kocaya tanınmıştır.⁹⁷

İslâm, kadının haklarının korunması yönünde üst seviyede tedbirler almakla birlikte kadının aile hukukuna riayeti hususuna da dikkatleri çekmiştir. Yukarıdaki âyetten hareketle kadının, kocasına meşru dairede itaatının talep edildiği anlaşılmaktadır. Pek çok şeyde olduğu gibi ailede de çift başlılık huzursuzluğa sebebiyet vereceğinden, ailede de bir otoritenin olması kaçınılmazdır. Bu yüzden kadının da aile hayatında istenilen tarzda hareket etmesi gerekmektedir.⁹⁸ Şu hadis de Nisâ 34 ile aynı meyanıdadır: “Onlar açık bir suç ile karşınıza çıkarlarsa Allah, size onların yataklarında yalnız bırakma (uslanmadıkları takdirde) organlarını yaralamadan veya kırmadan celde ile onları te'dibe izin vermiştir.”⁹⁹ Bu âyet ve hadisler kocanın tedrice riayet etmek sûretiyle gerekli durumlarda te'dib hakkının bulunduğu açıkça delalet etmektedir.¹⁰⁰

b. Her Müslüman kadının kendini ilgili âyetteki kadının yerine koyup öylece düşünmesi sağlanmıştır. Hâlbuki bu âyete muhatap olan kadın nâşize, yani te'dibi hak eden serkeş, suçlu kadındır. Nasıl ki hırsızlık yapmayan biri kendini, hırsızlık yapan kadın ve erkeğin elinin kesilmesini emreden âyetteki¹⁰¹ hırsız kadın veya erkeğin yerine koymuyorsa, nâşize olmayan kadınlar da empati yapıp kendini bu âyetteki kadınların yerine koymamalıdırlar.

c. Nisâ 34. âyette “nüşûzundan korktuğunuz” şeklindeki ifadeden kastın her ne kadar “endişe ettiğiniz” olduğu iddia edilse de¹⁰² çoğunluk ulema bu âyetteki “korktuğunuz” kelimesini nüşûzunu bildiğiniz/gördüğünüz şeklinde anlamıştır.¹⁰³ Nüzul sebebi, siyak-sibak¹⁰⁴ ve hukuk mantığı açısından bu anlam daha uygun gözükmektedir. Zira suçun unsurlarından biri de maddî unsurdur, yani suçta ceza terettüp edebilmesi için bilfiil meydana gelme şartı aranır. Bu anlamda icraata dönüştürülmeyip

⁹⁶ Okuyan, “Kadına Yönelik Şiddete Kur'an'ın Bakışı”, 117, 122; Aydın, “Darb'a Dair”, 98.

⁹⁷ Söz konusu tedbirler için bk. Topal-Küçük, “Aile İçi Şiddet ve İslâm Hukukundaki Önleyici Tedbirler”, 21-25.

⁹⁸ Üdeh, *et-Teşrî'u'l-cinâi*, 1/513; Muhyiddîn Abdulhamîd, *el-Ahvâlu's-Şahsiyye fî's-Şer'i'ati'l-İslâmiyye* (İstanbul: el-Mektebetü'l-Hanefiyye, ts.), 117-118; Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 64.

⁹⁹ Ahmed b. Ali b. Hacer, *Fethu'l-Bârî* (Beyrut: Dârü'l-Marife, 1379), 9/303-304.

¹⁰⁰ Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 2/267; Abdulhamîd, *Ahvâlu's-Şahsiyye*, 117-118; Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 65.

¹⁰¹ el-Mâide 5/38.

¹⁰² Bk. Öztürk, “Kadına Karşı Şiddet Kurandan Beslenir Mi?”, 456.

¹⁰³ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 8/298; Zühaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî*, 9/6855.

¹⁰⁴ İlgili ayete darb dışında verilen manalarda sebep-i nüzul (sahabeden (Sa'd b. Rebî' nâşize) hanımına (Habîbe binti Zeyd) tokat atmış, kadın da durumu Resûlullah'a şikâyet etmiş. Resûlullah kısasa hükmetmiş, fakat hüküm uygulanmadan önce bu ayet nazil olmuş.) ve siyak-sibak realitesi ıskalanmıştır. Detaylı bilgi için bk. Seber, “Siyak-Sibak”, 110-126.

düşünce aşamasında kalan fikir ve niyetler suç kapsamına dâhil olmaz.¹⁰⁵

d. Nisâ 34'te ilk teklifin dövme olduğu şeklinde bir algı söz konusu olsa bile bu âyette dövme son çare olarak nazara sunulmuştur. Nisâ 34'e göre koca, masiyete yönelik değil de maruf isteklerine isyan eden karısına sırasıyla şunları yapar: Şefkat ve yumuşaklıkla nasihat ve irşatta (diyalog) bulunur. Yumuşak bir şekilde, emredilen ve yasaklanan hususlarda karısının yaptığı şeylerden dönmesi gerektiğini söyler. Usulüne uygun yapılacak bir nasihat pek çok nâşize kadında olumlu etki sağlayacak ve dolayısıyla bir sonraki aşamaya geçmeye gerek kalmayacaktır. Koca, nasihatın işe yaramamasından sonra karısından yüz çevirip aynı yatakta yatmayı terk edebilir. Bu yöntem de işe yaramazsa koca, şiddetli olmayacak şekilde, yani hafifçe karısını dövebilir.¹⁰⁶

e. Nisâ 34'te dövme fiili şiddetli ve keyfî/gelişigüzel değil, bir sınır çerçevesinde icra edilir.¹⁰⁷ İslâm, haklı olsa bile erkeğin eşine karşı ölçsüz ve haddi aşan davranış ve eylemlerine asla ruhsat vermemiştir.¹⁰⁸ Bu anlamda söz konusu fiil, edep yerlerine (hayâ organlarına), hürmetinden dolayı yüze, hayati organlara tatbik edilmeyecek, morartıp kanatmayacak ve kişinin güzelliğini gidermeyecek şekilde olmalıdır. Amaç kişide farkındalık oluşturacak, öz eleştiriye kapı aralayacak, kısacası sadece çok etkisi¹⁰⁹ oluşturacak sembolik bir dövme¹¹⁰ olup kadının silkelenip kendine gelmesini sağlama ve onun kötü gidişatını sonlandırma amacına matuftur. Bu fiilin misvak veya mendil kenarıyla yapılması gerektiği yönündeki görüşler¹¹¹ bunu desteklemektedir.¹¹² Buna riayet etmeyen koca haklıyken haksız konuma düşecek ve haddi aşması hâlinde kendisine ta'zîr cezası uygulanacaktır.¹¹³ Nitekim Sâbit b. Kays b. Şemmâs (ö. 12/633) bu hususta sınırı aşır aile birliğini esaslı bir şekilde sarsınca¹¹⁴ Resûlullâh tarafları ayırmıştır.¹¹⁵

f. Bir diğer yanlış, Nisâ 34. âyetteki "vedribûhunne / واضْرِبُوهُنَّ" fiiline dövme dışında anlamların yüklenmesidir. Anlaşılabacağı üzere ilgili âyetteki "darb" kelimesi gerçek anlamında yani "fiziki olarak dövme" kullanılmıştır. Ne var ki buradaki dövmenin niceliği ve derecesi üzerinden bazı görüşler serdedilmiştir. Söz konusu âyetin kendisi, ilgili rivayet ve yorumlar "ضَرَبَ / drb" fiilinin "fiziki olarak dövme" dışındaki sözlük anlamlarından¹¹⁶ herhangi birinin verilme ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Son asra kadar da fıkıh ve tefsir kaynaklarında bu kelime böyle anlaşılmıştır. Aksi

¹⁰⁵ Maddî unsur için bk. Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 47.

¹⁰⁶ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 8/300; İbn Kesîr, *Tefsîr*, 2/294; Nesefî, *Tefsîr*, 1/355; Zemahşerî, *Keşşâf*, 1/507; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6597-6598, 6855-6856.

¹⁰⁷ Üdeh, *et-Teşrî'u'l-cinâi*, 1/515.

¹⁰⁸ Özdeş, "Kadına Yönelik Şiddetin Değerlendirilmesi", 75.

¹⁰⁹ Buna dair "kalbi duran kişiye önce kalp masajının yapılmasına, bu işlem hastayı hayata döndürmüyorsa son bir umut olarak ona elektro-şok uygulanmasına benzetilmesi" şeklinde güzel bir teşbih yapılmıştır. Bk. Kutluay, "Bazı Âyet ve Hadislerin Değerlendirilmesi", 452.

¹¹⁰ Heyet, *Kur'an Yolu*, 2/60.

¹¹¹ Bk. Kurtubî, *el-Câmi*, 5/173; Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 8/315; Bilmen, *Kâmus*, 3/325; Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 65, 154.

¹¹² Dövmenin misvak gibi şeylerle yapılması yönündeki görüşler, Resûlullâh'tan buna dair yapılan tavsiye niteliğindeki rivayetlere dayanır. Bk. Seber, "Siyak-Sibak", 120.

¹¹³ Bk. Bilmen, *Kâmus*, 3/322; Zühaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 9/6856.

¹¹⁴ Nesâî, "Talâk", 53; İbn Mace, "Talâk", 22.

¹¹⁵ Bk. Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 65.

¹¹⁶ Bu sözlük anlamları için bk. Mustafa Kara-H. Şahin Aynur, "Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetler Özelinde Kur'an Âyetlerini Bağlamında Okumak", *Amasya İlahiyat Dergisi* 21 (2023), 471-472.

takdirde çok uzak ve trajikomik yorumlar/mealler/hükümler¹¹⁷ ortaya çıkmaktadır. Bu âyetten hareketle kadına şiddetin olduğu yönündeki söylemler/imalar da bu âyetteki “ضَرَبَ” fiilinin aslında hakiki anlamda kullanıldığının bir başka göstergesidir. Nisâ 34. âyetin beyanı niteliğindeki hadislerde de “ضَرَبَ” fiilinin “غَيْرُ مُبْرَحٍ / şiddetli olmayacak şekilde” ifadesiyle kayıtlı (mukayyet) gelmesi¹¹⁸ söz konusu fiilin fiziki dövme olduğunu göstermektedir.

Bu fiilin hangi harfi cerle kullanıldığı da önem arz eder. Zira kullanıldığı harfi cerlere göre fiillerin anlamı değişebilir.¹¹⁹ Örneğin “fi” harf-i ceri ile kullanıldığında “ضَرَبَ” fiili seyahat etme¹²⁰ anlamına gelir. Hâlbuki Nisâ 34’te bu fiil yalın, yani harf-i cersiz kullanılmıştır. Harf-i cerli manaları buraya hamletmek ya da “evden uzaklaştırma/eşlerin birbirinden uzaklaşması”,¹²¹ “cinsi münasebette bulunma” gibi anlamlar vermek dil ve maksat açısından uygun olmayacaktır.¹²² Özellikle günümüz şartlarında kadını evden uzaklaştırmanın kadını daha büyük problemlere iteceği ortadadır.

Özellikle Nisâ 34. âyet ile ilgili olarak yapılan modernist yorumlar, Kur’an’ın kadına yönelik şiddeti onaylayan bir kitap olmadığını ortaya koymak için gösterilen gayretler olarak düşünülse bile ilgili âyetin anlamını dil açısından bozan yorumlardan öteye gitmemektedir.¹²³ Öztürk de modernistlerin söz konusu yorumlarını şöyle eleştirmiştir: “Âyette geçen ‘vedribuhunne’ lafzı modern Müslüman yorumculardan hayli eziyet çekmiştir. Oysa bu kelime son yüzyıla hatta son yıllara kadar tüm müfessir ve fakihlerce bilindik “darb” diye yorumlanmıştır.”¹²⁴

Anlaşılabileceği üzere “وَاضْرِبُوهُنَّ” fiiline dövme dışında anlamlar verenler¹²⁵ olsa bile klasik dönemden 21. yüzyılın sonuna kadar tüm tefsir ve meallerde bu fiil dövme şeklinde izah edilmiş,¹²⁶ müfessirler bu hususta icmâ etmişlerdir. Dövme dışındaki anlamlar 1988’den sonra verilmeye

¹¹⁷ “Evden uzaklaştırın/evden çıkarın/bir süre ayrılın/serbest bırakın.” anlamını verenler: Bayraktar Bayraklı, Edip Yüksel, Mehmet Okuyan, Yaşar Nuri Öztürk, Erhan Aktaş, İsmail Yakıt, Mahmut Özdemir, Mehmet Çoban, Mustafa Çavdar meali; “Eğitimle tedavi edin.” şeklinde anlayanlar: Mehmet Çakır meali; “Boşayın/ayrılın.” diyenler: Mustafa İslamoğlu meali; “Kendilerini rahat bırakın.” diyenler: Süleymaniye Vakfı meali; bk. <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?Süre=4&ayet=34> veya “Onları rahat bırakın.” Abdulaziz Bayındır meali. <https://www.suleymaniyevakfimeali.com/Meal/Nisâ.htm> (Bayındır’ın bu tür kadınların rahatsız edilmemeleri ve evden çıkarılmamaları şeklindeki mealinin yanlışlığı olduğu hususu için bk. Ekinci, “Darb Meselesi”, 248) “Onlarla cinsi ilişki kurun.” şeklinde anlayanlar: Hüseyin Atay meali. Bk. <https://ia802807.us.archive.org/22/items/Kuran-Kerimzerine-Meal-TefsirTevcidVbKitaplar/Huseyin-Atay-Kuran-Turkce-ceviri.pdf> Hâlbuki hiçbir sözlükte drb fiilinin anlamları arasında “evden çıkarın/cinsi münasebette bulunun” manası yer almaz. Bk. Seber, “Siyak-Sibak”, 120.

¹¹⁸ Müslim, “Hac”, 19; Tirmizî, “Radâ”, 11; İbn Mâce, “Nikâh”, 3.

¹¹⁹ Bk. el-İbrahim 14/24; en-Nahl 16/75, 76, 112; el-Bakara 2,/60, 73; el-A’râf, 7/160; et-Tâhâ 20/70.

¹²⁰ Bu iddia ve verilen anlamın mesnetsiz ve yanlışlığı oluşu hususunda bk. Ekinci, “Darb Meselesi”, 246-247.

¹²¹ Bk. Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur’an Tefsiri* (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2007), 5/135- 136; Okuyan, “Kadına Yönelik Şiddete Kur’an’ın Bakışı”, 119-120, 122, 126; Osman Kaya, “Nisâ Sûresi 34. Âyet Bağlamında Kur’an ve Sünnete Göre Kadın Erkek Eşitliği ve Kadınların Dövülmesi Meselesi” *Route Educational and Social Science Journal* 4/6 (2017), 331; Aydın, “Darb’a Dair”, 98.

¹²² Bk. Çelik, “Kadınların Dövülmesi Meselesi”, 18.

¹²³ Ekinci, “Darb Meselesi”, 248.

¹²⁴ Mustafa Öztürk, *Kur’an ve Tarihsellik Üzerine* (Ankara: Ankara Okulu, 2018), 290.

¹²⁵ Bk. Abdulkadir Karakuş, “Çokanlamlı Kelimeler İçeren Ayetlerde Bağlam ve Anlam İlişkisi: Nisâ Sûresi 34’üncü Ayetin Anlamı”, *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi* 11/3 (2019), 1362; İrfan Çakıcı, “Kur’an’ın Kur’an’la Tefsiri Bağlamında Nisâ Sûresi 34. Âyetin Tahlil ve Değerlendirmesi”, *RTEÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2020), 61.

¹²⁶ Örneğin bk. Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 8/310-315; Kurtubî, *el-Câmi’*, 5/172.

başlanmıştır.¹²⁷ Bu fiilin manasının mücmel/kapalı olduğu¹²⁸ veya Kur'an'da geçtiği diğer yerlerde farklı anlamlara geldiği söylenerek âyete dövme dışında anlamlar vermek, âyeti bağlamından koparmakta, bunun yanı sıra ilgili hadislere ve asırlarca ulemanın anlayış şekline uygun düşmemektedir.

Hız. Peygamber'in kadınların dövülmesini yasakladığı ifadelerinden,¹²⁹ eşleri ve dahi hiçbir canlıyı dövmediğinden hareket edip¹³⁰ "ضَرَبَ" fiilinin dövme anlamına gelmediğini söylemek de zorlama bir yorumdur. Elbette Hız. Peygamber sadece kadınların değil, hiçbir canlının haksız yere dövülmesini istememiştir. Fakat bu yorumda nâşize kadın gerçeği görmezden gelinmiştir. Hız. Peygamber'in hiçbir eşini dövmediği doğrudur. Fakat bu delil de bazı rivayetler ve fıkıh göz ardı edilerek getirilmiştir. Zira ilgili âyetteki darb emri zaten vücûb ifade etmediği için Hız. Peygamber dövme tercih etmemiştir.¹³¹ Ayrıca bu hadisler delil getirilip Hız. Peygamber'in Nisâ 34. âyeti beyan sadedinde olan rivayetleri ya görmezden gelinmiş ya da bu rivayetlere ihtiyatla yaklaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca bu görüşte olanlar ya "ضَرَبَ" fiilinin pek çok manasını verip dövme dışında hangi anlamın verilmesi gerektiğine dair bir teklifte bulunmamaktadırlar ya da tekliflerinde emin/müttefik değildirlere. Makalemizin tümü birlikte değerlendirildiğinde âyetteki bu fiile "Evdem çıkarım.", "Onlarla cinsî ilişki kurun."¹³² ve "Örnek verin/örnekler vererek ikna yolu ile anlatın."¹³³ şeklinde manaların¹³⁴ zorlama olduğu görülecektir.¹³⁵ Âyete ilk mana verilirse kadın daha da mağdur edilecek, ikinci mana verildiğinde bir ceza/te'dip söz konusu olmayacak, son mana verildiğinde de ilgili prosedürün ilki olan nasihat tekrarlanmış olacak ve âyetteki maksat tahakkuk etmeyecektir. Hâlbuki mantıki açıdan da bakıldığında nasihat, terk ve darb sıralamasında son tedbir diğerlerinden daha ağır olmalıdır. Bu yüzden ilgili âyet bağlamından koparılmadan Kur'an, sünnet ve (ilgili âyet ahkâm âyeti olduğu için) fıkıh açısından bir bütün hâlinde değerlendirilmez, feminizmin sebep olduğu sosyal baskı ve bazı kötü uygulamalar üzerinden hareket edilirse indi yorumlar kaçınılmaz olacaktır. Bu görüşlerin şöyle bir çıkmazı da vardır: On yaşına geldiği hâlde namaz kılmayan çocuğun dövülmesini emreden rivayette "ضَرَبَ" kelimesi de mi böyle tevil edilmeli? Annelerin çocuklarını terlikle dövmelerine şiddet/zulüm mü demeliyiz? Âyetteki makâsîd görmezden gelinerek de bu tür âyetleri anlamak mümkün gözükmemektedir.

Her ne olursa olsun darb dışında verilen manalar zorlama olduğu gibi, zahiren kadını savunur

¹²⁷ Bk. Çelik, "Kadınların Dövülmesi Meselesi", 17-18; Öztürk, "Klasik Tefsir Kaynaklarında Kadın İmgesi", 79. "ضَرَبَ" fiiline kronolojik olarak müfessir ve meal yazarlarının verdikleri anlamlar için bk. Hanefi Şola, "En-Nisâ 4/34. Ayeti Bağlamında 'Nuşûz' ve 'Darb' Kelimelerinin Anlam Kronolojisi", *Mecmua - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 6/12 (2021), 149-176.

¹²⁸ Bk. Çakıcı, "Nisâ Sûresi 34. Âyetin Tahlil ve Değerlendirmesi", 38-67.

¹²⁹ Buhârî, "Nikâh", 1, 92.

¹³⁰ İbn Mâce, "Nikâh", 51.

¹³¹ Hız. Peygamber de eşleri ile birtakım problemler yaşamış ve hatta onlara bir ay yaklaşmayacağına dair yemin (ilâ) dahi etmişti. Detay için bk. Ali Akpınar, "Aile İçi Sorunların Çözümünde Kur'anî Yöntem (Nisâ Sûresi 34. Ayeti Bağlamında)", İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi 11/2020, 13-14.

¹³² Bk. 115. dipnot.

¹³³ Bk. Mehmet Okuyan Meali; Karakuş, "Nisâ Sûresi 34'üncü Ayetin Anlamı", 1367-1368.

¹³⁴ Ayrıca ilgili âyetteki vurunuz emrinin şiddet olup olmadığı, bu ifadeyi nasıl anlamamız gerektiği hususunu net olarak ifade etmeyenler veya verdiği anlamla üçlü ihtiyati tedbiri nasihate irca edenler vardır. Bk. Ali Osman Ateş, "Kur'an ve Sünnet'in Kadına Bakışı", *Dini Ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet* (İstanbul: 2012), 120.

¹³⁵ "ضَرَبَ" fiiline vurmak dışında verilen manaların zorlama yorumları olduğu hususundaki izahat için bk. Çelik, "Kadınların Dövülmesi Meselesi", 18.

gibi görünse de aslında kadınların daha çok mağduriyetlerine sebep olabilir.¹³⁶

Günümüz toplum yapısı, aile düzeni ve cârî hukuk gibi sebepler göz önünde bulundurulduğunda dövme tedbirinin terk edilmesi daha isabetli olacaktır. Kocanın eşini dövmesi, ailenin bütünlüğüne ve idamesine faydadan çok zarar verecektir. Zira günümüz kanunlarına göre eşinden herhangi bir sebeple dayak yiyen kadın, şiddet mağduru olarak değerlendirilmekte ve kocaya bazı cezai müeyyideler uygulanmaktadır.¹³⁷

g. Zihinde Nisâ 34'teki emir, vücûb ifade ediyormuş gibi anlaşılabilir. Yani nâşize kadının dövülmesi emri, kesinlikle yerine getirilmesi gereken bir emir olarak telakki edilebilir. Hâlbuki bu âyette emir, ibâha ifade etmekte ve ruhsat kabîlinden bir izin olmaktadır.¹³⁸ Burada bir hak kullanımı söz konusu olduğu için aslolan, hak sahibinin hakkını kullanmada muhayyer oluşudur. Hak kullanımından dolayı kişi kınanmaz, kullanmadığı zaman da günaha girmiş olmaz. Zira hak, kullanımında ödül, terkinde ceza gerektiren bir şey değildir. Abdülkâdir Üdeh bu hususta güzel bir izahat yapar ki çalışmanın sınırlarını gözeterek detaylarını okuyucuya bırakıyoruz.¹³⁹

Fıkıh usulünde sadece karinelere müstakil mutlak emir vücûb ifade eder. Bir karinenin bulunması durumunda ise diğer manalara delaleti söz konusu olur.¹⁴⁰ Kadınların dövülmemesini tavsiye eden rivayetlerin yanı sıra Hz. Peygamber'in dövme tercih etmemesi bu âyetteki emrin ibâha ifade ettiğini ve dolayısıyla bir ruhsatın/muhayyerliğin söz konusu olduğunu göstermektedir.¹⁴¹ Bu anlamda kişi dilerse nâşize karısına katlanarak onu yanında tutar, iyilikle kendisiyle geçinir. Dilerse yuvasının kurtarılması yönünde ilgili âyette önerilen ihtiyati prosedürü tatbik eder. Dilerse de bu prosedürü uygulamayarak karısını güzellikle boşama yolunu tercih eder.¹⁴² Fakat âyetlere bakıldığında boşamanın, son çare olarak başvurulması tavsiye edilen bir ruhsat olduğu anlaşılmaktadır. Bu mevzuya dair daha önce zikredilen rivayetler birer karine teşkil eder.¹⁴³ İlgili âyetin hemen devamında, yani Nisâ 35'te mevzunun hakeme taşınmasının istenmesi, bir önceki âyetteki prosedürün boşanmayı önlemeye matuf olduğunu göstermektedir.

Özetle İmam Şâfiî ve bazı ulemaya göre bu âyetteki dövme, mübahtır. Dolayısıyla tehdit ile yetinilip dövme terk etmek evlâ, yani daha faziletlidir. Zira Resûlullâh Allah rızası için ceza vermesi hariç kimseyi dövmemiştir.¹⁴⁴ Dolayısıyla te'dib burada bir vecibe değil, icrası mübah bir salahiyyettir.¹⁴⁵

h. Nâşize kadınların te'dib yetkisi kocaya tanınmış, fakat kocanın nâşiz olduğu durumlarda aynı önerinin/emrin neden Nisâ 128'de kadınlara da yapılmadığı şeklinde bir şüphe zihinlere sokulmaya çalışılmıştır. Hâlbuki kadına nâşiz kocasını dövmesi emredilmiş olsaydı, kadından gücünün

¹³⁶ Uslu, "Nüşuz Kavramına Bir Yaklaşım", 1138.

¹³⁷ Topal-Küçük, "Aile İçi Şiddet ve İslâm Hukukundaki Önleyici Tedbirler", 26.

¹³⁸ İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'an* (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), 1/536; Heyet, *Kur'an Yolu*, 2/60; Çelik, "Kadınların Dövülmesi Meselesi", 18-19.

¹³⁹ Bk. Üdeh, *et-Teşrî'u'l-cinâi*, 1/469-472.

¹⁴⁰ Ebû Zeyd Abdullâh ed-Debûsî, *Takvîmu'l-Edille*, thk. Halil Muhyiddîn (b.y.: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2001), 36; Abdülkerîm Zeydân, *Fıkıh Usulü*, trc. Ruhi Özcan (İstanbul: MÜİFV. Yayınları, 1993), 273.

¹⁴¹ Seber, "Siyak-Sibak", 120.

¹⁴² el-Bakara, 2/229.

¹⁴³ Ayrıca bk. Çelik, "Kadınların Dövülmesi Meselesi", 18-19.

¹⁴⁴ Nesâî, "İşretü'n-Nisâ", 75.

¹⁴⁵ Zühaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî*, 9/6857.

üstünden bir şey istenmiş olacak ve buna kalkışan kadın olgusal düzeyde geçimsizliği (kendisine uygulanacak şiddeti) daha da artıracak, kötü sonuçların ortaya çıkmasına yol açabilecek ve netice itibarıyla kadın, daha çok mağdur olabilecektir.¹⁴⁶ ki Cenâb-ı Hak bundan münezzehdir. Kur'an daima problemlere uygulanabilir çözümler önerdiğinden¹⁴⁷ söz konusu durumdaki kadına Nisâ 128 ile başka bir prosedür tayin edilmiş¹⁴⁸ ve böylece kadının nâşiz kocası karşısında korunması aile içi sulhun sağlanamaması durumunda hakem veya hâkimlere, bir diğer ifadeyle devlet otoritesine bırakılarak kadın korunmuştur.

Sonuç

Kur'an'daki emir ve yasakların, yani hüküm bildiren âyetlerin Kur'an, sünnet, dil, siyak-sibak, fıkıh usulü ve hukuk mantığı açısından bir bütün olarak değerlendirildikten sonra sahih bir şekilde anlaşılmaları mümkündür. Bir nassı izah ederken bir delile dayanılmazsa objektif değil, sübjektif ve batıl yorumlara ve dolayısıyla yanlış algılara zemin hazırlanmış olur. Aynı şey şiddet barındırdığı iddia edilen Nisâ Sûresi'nin 34. âyeti için de geçerlidir. Bu âyette şiddet izlenimi oluşturan şu algılar/yanılgılar birlikte değerlendirilip bertaraf edildiğinde Nisâ 34'teki "ضَرْبٌ" fiiline uzak anlamlar yükleme kaygısı da ortadan kalkacaktır.

- Nisâ 34. âyetin mevzusu, siyak-sibakı, konumu, maksadı ve ilgili rivayetler "ضَرْبٌ" fiiline sadece 'fiziki olarak dövme' anlamını vermeyi zorunlu kılmaktadır. İddia edildiği gibi bu kelime mücmel değildir. Dolayısıyla kapalılık bu fiilin manasında değil, nasıl uygulanacağı hususundadır. 1988'e kadar da tüm ulema bu şekilde anlamıştır. Dolayısıyla bunun dışında verilen manaların akademik olmaktan ziyade duygusal yaklaşımlar ve zorlama tevillerden ibaret olduğu anlaşılmaktadır.

- Nisâ 34'te nâşize kadın gerçeği göz ardı edilmiştir. Hâliyle bu âyette bir suçlu ve bu suçluya tayin edilen bir ceza (ta'zîr/te'dîb) söz konusudur. Bu anlamda ilgili âyetin kapsamına tüm kadınlar değil, böyle bir suça konu olmuş nâşize kadınlar girmektedir. Dolayısıyla bir şiddet/zulüm değil, bir ta'zîr cezası söz konusudur.

- İlgili âyetten hareketle edep ve ahlak açısından kocaya da ta'zîr cezası verme hakkının tanındığı anlaşılmaktadır.

- Nisâ 34'te söz konusu olan emir, vücûb değil ibâha ifade etmektedir. Dolayısıyla her kocanın bu âyetin hükmüyle amel etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Koca, bu hak kullanımını terk ettiği için suçlu/günahkâr da olmaz. Ulema da bazı delillerden hareketle kocanın bu hakkını kullanmamasının daha faziletli olduğunu ifade etmiştir.

- Nisâ 34'te sınırsız, keyfî bir dövme değil; sınırlı, nâşize kadında şok etkisi yapacak ve neticede söz konusu kadının kendisine gelip kötü durumunu düzeltmesini sağlayacak sembolik hafif bir dövme söz konusudur. Aksi takdirde koca, yetkisini kötüye kullanıp şiddet uygulamış olacağından suçlu duruma düşecektir.

- "ضَرْبٌ" fiili dövme anlamına gelse bile hiçbir koca eşine şiddet uygulayıp bu çirkin fiilini meşrulaştırmak için bu âyeti referans olarak gösteremez. Zaten dinimizde böyle bir referans da yoktur. Ne var ki ilgili âyette kocaya, nâşize/suçlu karısına ta'zîr cezası mahiyetinde uygulayabileceği ihtiyati

¹⁴⁶ Bk. Özdeş, "Kadına Yönelik Şiddetin Değerlendirilmesi", 75.

¹⁴⁷ Bk. Akpınar, "Aile İçi Sorunların Çözümünde Kur'anî Yöntem", 7.

¹⁴⁸ Detay için bk. Heyet, *Kur'an Yolu*, 2/154-155; Orhan, "İslâm Aile Hukukunda Kocanın Nüşûzu", 91-104.

bir prosedür ruhsat olarak sunulmuştur. Dolayısıyla nâşize karısı olan biri ilk iki prosedürü uyguladıktan sonra dilerse üçüncü prosedürü usulünce (şiddete dönüştürmeden) uygular, dilerse uygulamaz; karısını iyilikle yanında tutma veya boşama yoluna gidebilir.

Kaynakça

- Abdülhamîd, Muhyiddîn. *el-Ahvâlu's-Şahsiyye fi's-Şer'i'ati'l-İslâmiyye*. İstanbul: el-Mektebetü'l-Hanefiyye, ts.
- Akpınar, Ali. "Aile İçi Sorunların Çözümünde Kur'anî Yöntem (Nisâ Sûresi 34. Ayeti Bağlamında)". *Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi* 11 (2020), 1-18.
- Ateş, Ali Osman. "Kur'an ve Sünnet'in Kadına Bakışı". *Dini Ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet, Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantı*, İstanbul 2012.
- Ateş, Süleyman. "İslâm'ın Kadına Getirdiği Haklar". *İslâmi Araştırmalar*, 10/4 (1997).
- Aydın, M. Âkif. "Kadın". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 24/86-94. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Aydın, Zeynel Abidin. "Nisâ Sûresinin 34. Ayeti Bağlamında Evlilik Hayatında Kadının Geçimsizliği Durumunda Uygulanacak Çözümlerden 'Darb'a Dair". *Turkish Studies*, 12/17, 2017.
- Bardakoğlu, Ali. "Cahiliye Döneminde Kadın". *İslâmi İlimler Araştırma Vakfı Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi: 22, Ensar Neşriyat*, 3. Basım, 2005.
- Başoğlu, Tuncay. "Ta'zîr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 40/198. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Bayraklı, Bayraktar. *Yeni bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2007.
- Beyzâvî, Nâsirüddîn Ebû Saîd. *Envârü't-tenzîl*. thk. M. Abdurrahman el-Mer'âşî, Beyrut: Dârü İhyâit-Türâsî'l-'Arabî, 1418.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*. 8 Cilt, İstanbul: Bilmen Yayınevi, ts.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *el-Câmi'u's-sahîh*. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm M. Ali Şâhîn, 3 Cilt, Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994/1415.
- Cürcânî, Ali b. Muhammed b. Ali. *et-Ta'rîfât*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1983.
- Çağrı, Mustafa. "Zulüm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 44/507-509. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Çakıcı, İrfan. "Kur'an'ın Kur'an'la Tefsiri Bağlamında Nisâ Sûresi 34. Âyetin Tahlil ve Değerlendirmesi". *RTEÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2020).
- Çelik, Hüseyin. "Kadınların Dövülmesi Meselesi (Nisâ Sûresi 34. Ayet Bağlamında Bir Tahlil)". *İslâmi İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (2022), 1-29.
- Çolak, Abdullah. *İslâm Ceza Hukuku*. Çorum: Kitap Dünyası, 2018.
- Ebû Zekeriyâ el-Ensârî, b. Muhammed. *Esne'l-metâlib fi şerhi Ravzi't-Tâlib*. 4 Cilt. b.y.: Dârü'l-Kitâbî'l-İslâmî, ts.
- Ekinci, Kutbettin. "Nisâ 34. Ayette Hitab Açısından 'Darb' Meselesi". *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 13/1 (Nisân 2021).
- Erdal, Mesut. "Kur'an'da 'Nüsz' Kavramı". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2 (2001).
- Erdoğan, Mehmet. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. 5. Basım, İstanbul: Ensar Yayınları, 2015.
- Eskicioğlu, Osman. "İslâm'da Kadının Yeri". *DEÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (1994).
- Güler, İlhamî. "Kur'an'da Kadın-Erkek Eşitsizliğinin Temelleri". *İslâmi Araştırmalar*, 10/4, 1997, 296.
- Günay, Hacı Mehmet. "Nüsz". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/303-304. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Güner, Osman. "İslâm Düşüncesinde Kadına Yönelik Şiddet Söylemine Bir Bakış". *OMÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007).
- Hattâb, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed er-Ruaynî. *Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Halîl*. 6 Cilt, b.y.: Dârü'l-Fıkr, 3. Basım, 1992.
- Heyet. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. 2 Cilt, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
<https://ia802807.us.archive.org/22/items/Kuran-Kerimzerine-Meal-TefsirTevcidVbKitaplar/Huseyin-Atay-Kuran-Turkce-ceviri.pdf> (Erişim Tarihi: 28.08.2024).
<https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?Sûre=4&ayet=34> (Erişim Tarihi: 28.08.2024).
<https://www.suleymaniyevakfimeali.com/Meal/Nisâ.htm> (Erişim Tarihi: 09.09.2024).
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn. *el-Muğnî*. 10 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Kâhire, 1968.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Zeyd. *Sünenü İbn Mâce*. 2 Cilt, İstanbul: Çağrı Yay., 1992.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânü'l-Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 2. Basım 1994.
- İbn Nuceym, Zeynüddîn b. İbrahim. *el-Bahrü'r-râik şerhü Kenzi'd-Dekâik*. thk. Zekeriyâ Umeyrât, 8 Cilt. b.y.: Dârü'l-Kitâbî'l-İslâmî, 3. Basım, ts.
- İbni Hacer, Ahmed b. Ali. *Fethu'l-Bârî*. 13 Cilt, Beyrut: Dârü'l-Marife, 1379.
- İbnü'l-Arabî, Muhammed b. Abdullah. *Ahkâmü'l-Kur'an*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/ 2003.

- Kara, Mustafa-Aynur, H. Şahin. "Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetler Özelinde Kur'an Âyetlerini Bağlamında Okumak". *Amasya İlahiyat Dergisi* 21 (2023).
- Karakuş, Abdulkadir. "Çokanlamlı Kelimeler İçeren Ayetlerde Bağlam ve Anlam İlişkisi: Nisâ Sûresi 34'üncü Ayetin Anlamı". *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi* 11/3 (Aralık-2019).
- Karaman, Hayreddin. *Mukâyeseli İslâm Hukuku*. 3 Cilt, İstanbul: İz Yayıncılık, 2001.
- Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd. *Bedâi'u's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi'*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1986.
- Kaya, Osman. "Nisâ Sûresi 34. Âyet Bağlamında Kur'an ve Sünnete Göre Kadın Erkek Eşitliği ve Kadınların Dövülmesi Meselesi". *Route Educational and Social Science Journal*, 4/6 (2017).
- Kenan, Seyfi. "İslâm'ın Batı'da Algılanması Problemi: Terör-Şiddet ve Kadın". *III. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, ed. Mehmet Bulut, Ankara: DİB Yayınları/642, 2005.
- Kılıçarslan, Mehmet. "Kadına Yönelik Şiddet: Sebepleri, Önlemeye Yönelik Kur'anî Tedbirler". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2018).
- Kırbaşoğlu, M. Hayri. "Kadın Konusunda Kur'an'a Yöneltilen Başlıca Eleştiriler". *İslâmî Araştırmalar*, 10/4 (1997).
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr. *el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Burdûnî-İbrahim Atefeyş, 20 Cilt, Kâhire: Dârü'l-Kütübî'l-Mısriyye, 2. Basım 1964.
- Kutluay, İbrahim. "Kadına Şiddeti Meşrûlaştırdığına Delil Olarak Kullanılan Bazı Âyet ve Hadislerin Değerlendirilmesi". *Marife* 18/2 (2018).
- Mâverdî, Ebû'l-Hasen. *el-Ahkâmü's-sultâniyye*. Kâhire: Dârü'l-Hadîs, ts.
- Muhammed b. Cerîr et-Taberî. *Câmiu'l-beyân*. thk. A. Muhammed Şâkir, 24 Cilt, b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1420.
- Mustafa, İbrahim vd. *el-Mu'cemü'l-vasîf*. b.y.: Dârü'd-Da' ve, ts.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi' u's-sahîh*. 5 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Nesâî. Ebû Abdurrahman Ahmed. *Sünenü'n-Nesâî*. 8 Cilt, İstanbul: Çağrı Yay., 1992.
- Nesefî, Ebû'l-Berekât. *Medârikü't-tenzîl*. thk. Yusuf Ali, Beyrut: Dârü'l-Kelimi't-Tayyib, 1998, 3 Cilt.
- Okuyan, Mehmet. "Kadına Yönelik Şiddete Kur'an'ın Bakışı". *OMÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007).
- Orhan, Fatih. "İslâm Aile Hukukunda Kocanın Nüşûzu". *Mütefekkir* 11/21 (2024), 83-108.
- Özay, Hilal. "Kadına Karşı Şiddeti Engellemede İslâm Hukukunun Rolü". ed. Emine Ögük, Ankara: İlâhiyât Yay., 2018.
- Özdemir, Recep. "İslâm Hukukuna Göre Kadının Mali Hakları". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29 (Aralık 2022).
- Özdeş, Talip. "İslâm Açısından Kadının Konumu ve Kadına Yönelik Şiddetin Değerlendirilmesi". *Eskişen* 12 (2009).
- Öztürk, Emine. [Hidayet Şevkatli Tuksal, Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri, Ankara: Kitabiyat, 2000, 227 sayfa.], Tanıtan: Emine Öztürk, *İslâm Araştırmaları Dergisi* 15 (2006).
- Öztürk, Mustafa. "Klasik Tefsir Kaynaklarında Kadın İmgesi". *Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi*, Ankara: DİB Yayınları, 2011.
- Öztürk, Mustafa. *Kur'an ve Tarihsellik Üzerine*. Ankara: Ankara Okulu, 2018.
- Öztürk, Nermin. "Kadına Karşı Şiddet Kurandan Beslenir Mi?". *Sosyal Yaşam ve Kadın Sempozyumu Kitabı*, Konya 2016.
- Paçacı, Mustafa. "Çağdaşçı 'Kur'an'da Kadın' Yorumunun Eleştirisi". *Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar*, ed. Bilal Gökçür vd., İstanbul: Özkan Matbaacılık, 2010.
- Polat, Emrullah. "Kur'an-ı Kerim'e Göre Kadına Şiddet Gösterilmesi Meselesi". *Kur'an'da Aile Sempozyumu*, İzmir: Tibyan Yay., 2010.
- Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân*, thk. Safvân Adnan, Beyrut: Dârü'l-Kalem, 1412.
- Riches, David. "Şiddet Olgusu". *Antropolojik Açından Şiddet*, ter. Dilek Hattatoğlu, İstanbul 1998.
- Seber, Abdulkadir. "Kadına Şiddet Bağlamında Nisâ Sûresi 34 - 35. Ayetlerinde Geçen Kavramların Siyak-Sibak Açısından Değerlendirilmesi". *Kadın Ve Aile Sorunları Sempozyumu*, ed. Şemsettin Kırış, Hakkâri Üni. İlahiyat Fak. 2-3 Mayıs 2014.
- Şekerci, Osman. *İslâm Ceza Hukukunda Ta'zîr Suçları ve Cezaları*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1996.
- Şen, Cemalettin. *Sistemik Mecelle: Kategorik Giriş ve Tam Metin*. Bursa: Emin Yayınları, 2022.
- Şola, Hanefi. "En-Nisâ 4/34. Ayeti Bağlamında 'Nuşûz' ve 'Darb' Kelimelerinin Anlam Kronolojisi". *MECMUA - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 6/12 (2021).
- Telkenaroğlu, M. Rahmi. *İslâm Hukukunda İhmalî Suçlar*. Konya: Hüner Yayınları, 2014.

- Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ b. Sevre. *el-Câmi'u's-sahîh*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, 6 Cilt, Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1998.
- Toker, İhsan. "Çağdaş yayınlarda Geleneksel Kadın Algısına Eleştirel Yaklaşım". *Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi*, Ankara: 2011.
- Topal, Şevket-Küçük, Yunus Emre. "Aile İçi Şiddet ve İslâm Hukukundaki Önleyici Tedbirler". *RTEÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (2012).
- Tuksal, Hidayet Şevkatli. *Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri*, Ankara: Kitabiyat, 2000.
- Üdeh, Abdülkâdir. *et-Teşrî'u'l-cinâ'ıyyü'l-İslâmî*. 2 Cilt, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-Arabî, ts.
- Uslu, Rifat. "Nisâ Sûresi 34. Ayeti Çerçevesinde İslâm Hukukunda 'Nüşuz' Kavramına Bir Yaklaşım". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/47 (2016).
- Zemaşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *el-Keşşâf 'an hakâ'ıki gâvâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-eqâvîl fi vücihi't-te'vîl*, 4 Cilt, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-Arabî, 3. Basım, 1407.
- Zeydân, Abdülkerîm. *Fıkıh Usulü*, trc. Ruhi Özcan, İstanbul: MÜİFV. Yayınları, 2. Basım, 1993.
- Zühaylî, Vehbe b. Mustafa. *el-Fikhü'l-İslâmî ve edilletüh*. 10 Cilt, Dımaşk: Dârü'l-Fikr, ts.